

سکوت مدرن؛ محصول تلفیق فناوری و فلسفه سنتی تعلیم و تربیت

رضا بهنام‌فر*

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / آذر ۱۳۹۳؛ ۱۴(۹): ۸۲۹ تا ۸۳۰

سکوت حاکم بر کلاس‌های درسی دانشگاه‌های ما، جایی که می‌بایست دانشجو در آن فعال و در گفتگو باشد، گوش خراش و آزاردهنده‌تر از آن است که به سادگی از کنار آن بگذریم؛ کاری که البته ما به راحتی انجام می‌دهیم. سکوت در کلاس درس را می‌توان عدم مشارکت فراگیر در فرایند آموزش تعریف نموده و عدم اظهارنظر، عدم شرکت در بحث‌های کلاسی، نپرسیدن سؤال و پاسخ ندادن به سؤالات مدرس را به عنوان شاخص‌های آن در نظر گرفت. در حالی که مشارکت فراگیران در فرایندهای یاددهی و یادگیری از مباحث اساسی است که توجه بسیاری از پژوهشگران را به خود جلب کرده است زیرا این امر موجب درگیری ذهنی (۱) و رضایت بیشتر و در نتیجه افزایش میزان یادگیری و سطح دانش آنها می‌شود (۲).

نظام‌های آموزشی تحت سیطره فلسفه‌های سنتی تعلیم و تربیت، که در آن فراگیران در مقابل مدرس و محتوای کتاب‌ها منفعل هستند (۳) و نقش اصلی و اساسی در جریان تربیتی بر عهده معلم قرار دارد (۴)؛ خواسته یا ناخواسته زمینه‌ساز سکوت در کلاس‌های درس‌اند.

شکل کاربرد روش تدریس سخنرانی در نظام‌های آموزشی سنتی به صورت مونولوگ بوده و به صورت پیش‌فرض، بابتی برای مشارکت فراگیر در فرایند آموزش نیست. از طرفی نگاه حاکم بر نظام‌های آموزشی تحت تأثیر افکار فلسفه‌های سنتی تربیتی، به این شکل است که "فراگیر ساکت" در این دیدگاه فرد منضبط، با ادب و محترم و البته در صورتی که به واسطه قدرت حفظ کردنش (نه یادگیری فعال) نمره‌های خوبی داشته باشد، به عنوان نمونه‌ای مطلوب برای سایرین قلمداد می‌گردد.

فلسفه نقش جهت دهنده به عناصر برنامه درسی دارد (۳) و در دیدگاه‌های سنتی در هیچ‌کدام از عناصر برنامه درسی توجه ویژه‌ای به فراگیر وجود ندارد به نحوی که یادگیری را بطور عمده کلامی و البته به شکل خواندن، نوشتن و گوش کردن (۵) می‌دانند.

با ورود فناوری به آموزش نیز، این فناوری بود که قاعدتا زیر چتر فلسفه قرار می‌گرفت. به این ترتیب نه تنها فناوری نتوانست سکوت حاکم بر کلاس‌های درسی نظام‌های آموزشی مبتنی بر فلسفه تربیتی سنتی را از بین ببرد بلکه حتی آن

* نویسنده مسؤول: رضا بهنام‌فر، دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.
reza82br@yahoo.com
تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۸/۶، تاریخ اصلاحیه: ۹۳/۹/۱، تاریخ پذیرش: ۹۳/۹/۴

را بیشتر نیز کرد. "سکوت سنتی" تبدیل به "سکوت مدرن" شد. نمونه بارز آن را هر روزه در کلاس‌های درس خود می‌بینیم. ورود پاورپوینت، به عنوان نماد کاربرد فناوری در نظام‌های آموزشی سنتی، سبب ایجاد "مونولوگ مدرن" اساتید در کلاس درس شده است. در گذشته در غیاب پاورپوینت، کورسویی از امید به مشارکت دانشجو در بحث‌های کلاسی بود. دلیل نگارنده از بیان این امر، آن است که در گذشته در قیاس با امروز که خود مدرس وابسته به پاورپوینت و خواندن آن در کلاس درس است، مونولوگ "زنده‌تر" به نظر می‌رسید. اما متأسفانه امروز کاربرد افراطی این ابزار به نحوی شده که "حس" و هیجان از کلام مدرس خارج شده و جای خود را به "بیان خطی" مطالب توسط مدرسین داده است. می‌توان ادعا نمود این شکل از تدریس سبب می‌شود تا رابطه عناصر محتوای ارائه شده در لابه‌لای اسلایدهای پاورپوینت گم شده و قدرت تحلیل مطالب توسط فراگیر را کاهش بدهد. این امر در کنار سایر دلایل بروز سکوت، کلاس‌های درس ما را به سمت کلاس‌هایی آرام سوق خواهد داد. زمانی که فراگیر نتواند در حین شنیدن مطالب، رابطه عناصر آن را درک نماید؛ در گذر زمان و با تأثیر عوامل دیگری همچون ترس از تعارض با همکلاسی و یا مدرس به خاطر طرح سؤالات زیاد، ترس یا خجالت کشیدن از بیان اشتباه مطالب و مهارت‌های ارتباطی ضعیف، انگیزه‌های خود را برای مشارکت در مباحث و فرایند آموزش از دست خواهد داد.

بی‌شک فلسفه تنها عامل بروز سکوت نیست؛ حتی نسبت به سایر عوامل، از وضوح کم‌تری برخوردار است زیرا در لایه‌های عمیق‌تری تأثیر می‌گذارد. اما به هر حال فلسفه عامل بسیاری از تصمیمات ما در نظام‌های آموزشی است. فلسفه تربیتی سنتی حتی فناوری نوین آموزشی را در کنترل خود درآورده تا جایی که آن را به عاملی مخرب در آموزش تبدیل نموده است.

منابع

1. Ghasemian Safaei H, Farajzadegan Z. [Active participation of student s in teaching]. Iranian Journal of Medical Education. 2012; 11(9): 1129-1130.[Persian]
2. Mahmoodi F, Fathi Azar E, Esfandiari R. [The investigation of the relationship between active participation of students and their academic achievement in the process of teaching]. Studies in education & psychology. 2010; 10(3): 65-82.[Persian]
3. Maleki H. [Curriculum Development; Practice Guide]. Mashhad: Ferdowsi University; 200.[Persian]
4. Shariatmadari A. [Principles and Philosophy of Education]. Tehran: Amirkabir; 2010. [Persian]
5. Mehrmohamadi M. [Curriculum: Theories, Approaches and Perspectives]. Tehran: Samt; 2012. [Persian]